

УДК 168.522.8

МНЕМАНІЧНАЯ АКСІЯЛОГІЯ КУЛЬТУРЫ Ў ТВОРЧАЙ СПАДЧЫНЕ ЯКУБА КОЛАСА

В.І. ВЯРЫЦКАЯ

(Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў, Мінск)

Разгледжана культурная памяць як адзін з важнейшых кампанентаў духоўнай культуры. Адзначаецца, што яна арыентавана на захаванне, падтрыманне, замацаванне і ўзнаўленне навыкаў індывідуальных і групавых паводзін, камунікацыі розных грамадскіх супольнасцей. Дадзеная фундаментальная катэгорыя культуралогіі аналізуецца ў кантэксце нацыянальна-культурнага адраджэння, аперцэпцыі яе адным з ідэолагаў Беларускага адраджэння Якубам Коласам, 130-годдзе якога адзначае ў бягучым годзе сусветная грамадскасць. Абгрунтоўваецца думка, што Я. Колас лічыў культурную памяць сацыяльным феноменам, без якога немагчыма дзяржаўнае і культурнае будаўніцтва, паколькі яна выступае асноўным механізмам узнаўлення сутнасных рыс і якасцей, уласцівых беларускаму грамадству. Аўтар метадам інтэрпрэтацыі коласаўскіх тэкстаў даказвае, што пісьменнік разглядаў этнічную культуру беларусаў як форму сацыяльнай памяці, генерыруючы творчы механізм падтрымання і ўзнаўлення этнакультурнага зместу ў працэсе нацыянальна-культурнага адраджэння.

Уводзіны. Літаратура як культурны тэкст утрымлівае ў сабе сацыякультурны досвед народа, захоўвае яго, ажыццяўляе кадзіраванне і перадачу наступным пакаленням. З пункту гледжання культуралогіі тэкстам з'яўляецца ўсё, што створана штучна, сістэма знакавых элементаў, якія валодаюць здольнасцю перадаваць сэнс. Па меркаванні Ю. Крысцевай, Р. Барта даследаванне літаратурнага тэкста павінна базіравацца на семіётыцы культуры, дзе культура разумеецца як сукупнасць знакава-сімвалічных сістэм-тэкстаў [1]. На падставе вышэйсказанага творчую спадчыну Якуба Коласа можна разглядаць як яўную сістэму знакаў, прадметную паверхню, дзе мае месца камбінаванне гатовых элементаў, структуры, у якой адлюстроўваюцца пэўныя сэнсы этнанацыянальнай культуры, якія ў сваю чаргу падмацоўваюцца трансцэдэнтальнай свядомасцю наяўных суб'ектаў культуры. Коласаўскі мастацкі тэкст вельмі часта не супадае з тэкстам напісаным, а з'яўляецца больш шырокай прасторай, якая заўсёды закранае новы культурны кантэкст.

Асноўная частка. У шэрагу публіцыстычных артыкулаў і мастацкіх твораў пісьменніка выразна прасочваецца праблема асэнсавання ролі культурнай памяці і забыцця як у кантэксце культурнай цэласнасці, так і ў актуальным быцці канкрэтнай асобы. Якуб Колас лічыў, што беларускі народ дасягнуўшы ў пачатку ХХ стагоддзя пэўнага ўзроўню свайго культурна-гістарычнага развіцця і этнічнай самасвядомасці, пачаў усведамляць важнасць сваёй гісторыі, веданне якой неабходна захаваць і перадаць наступным пакаленням, таму мнеманічная аксіялогія культуры літаральна пранізвае коласаўскія тэксты. Дарэчы, яе палажэнні (memory studies) у гэты час усебакова распрацоўваліся таксама ў заходнееўрапейскай гуманітарыстыцы. Так, французскі сацыёлаг М. Хальбвакс у 1920 – 1930-я гады прысвяціў праблемам культурнай памяці шэраг прац і ўвёў у навуковы ўжытак паняцце «калектыўная памяць» [2]. Ён звязваў паняцце гісторыі ўласна з навуковым апісаннем гісторыі і заклікаў не змешваць яе з калектыўнай групавой памяццю.

Па меркаванні шэрага замежных культурологаў, культурная памяць уключае ў сябе сацыяльнае несвядомае (этнічную псіхалогію, архетыпы, сацыяльныя інстынкты) і культурную спадчыну, якая падраздзяляецца на неапрадмечаную (духоўную спадчыну) і апрадмечаную частку – матэрыяльную культуру. Яна, на думку Т. Адорна, Я. Асмана, П. Бёрка, Дж. Нероне, П. Рыкёра і інш., уяўляе сабой комплекс сродкаў і механізмаў, якія забяспечваюць мнемічную дзейнасць соцыума, якая дазваляе выяўляць, апрацоўваць, зберагаць сацыяльныя сэнсы, перадаваемыя з мінулага ў цяперашняе ў выніку актаў культурна-гістарычнай камунікацыі. Паводле Я. Асмана, культурная памяць гэта – спецыфічная для кожнай культуры форма перадачы і актуалізацыі культурных сэнсаў, якія накіроўваюць учынкi і перажыванні ў спецыфічныя рамкі ўзаемадзеяння ўнутры пэўнага грамадства і падлягаюць настаўленню і паўтарэнню з пакалення ў пакаленне [3, с. 86]. Як сцвярджае П. Бёрк, культурная памяць уключае ў сябе абгрунтаваныя ўспаміны, якія сцвярджаюць законнае і апраўданае існаванне парадка сацыяльных з'яў [4, с. 108].

Адным са стымулюючых пачаткаў у актыўнай распрацоўцы Я. Коласам тэмы культурнай памяці стала асэнсаванне мінулага ў кантэксце адраджэння беларускай нацыянальнай культуры і дзяржаўнасці. Культуралагічны аналіз коласаўскіх тэкстаў паказвае, што нацыянальную гісторыю пісьменнік трактаваў пераважна як спецыфічную форму культурнай памяці, адэкватную задачам фарміравання маштабных ідэнтычнасцей ва ўмовах дзяржаўнага адраджэння.

Якуб Колас быў адным з кагорты пасіянарыяў, якія імкнуліся абвясціць свету аб існаванні самабытнага беларускага народа як суб'екта багатай духоўнай і матэрыяльнай культуры. У артыкуле «Что было, что стало» пісьменнік адзначаў, што нягледзячы на страшэнныя нязгоды і пакуты на працягу стагоддзяў беларускі этнас стварыў і захаваў сваю культуру, паўнацэнную, яркай вобразнасці і сакавітасці мову, сваё нацыянальнае аблічча [5, с. 32].

Праўда, Колас сцвярджаў, што развіццё беларускай культуры ішло не роўнай і простаай дарогай, а ў барацьбе з рознымі ворагамі [6, с. 238]. Публіцыстычныя і мастацкія коласаўскія тэксты пранізаны гістарызмам. Пісьменнік спрабаваў абазначыць этнічныя межы беларускага этнасу. На падставе прац Я. Карскага, з якім ён распачынаў навуковую дзейнасць у Інбелкультце, пісьменнік акрэсліў арэал рассялення беларусаў: «Здавён ляжаў мой край па Дзвіне і Дняпры, Бугу і Нёмане, па Прыпяці і Беразіне. Здавён жыў і працаваў у ім просты і працавіты народ» [5, с. 70]. У артыкуле «Двадцать пять» усяму свету Колас імкнуўся паказаць, што беларусы вякамі жылі ў межах асвоенай імі тэрыторыі, дзе ў «многовековой борьбе за социальную справедливость, национальную независимость и целостность, за свою культуру закалялся, как сталь, белорусский народ» [6, с. 325].

Вобразы гістарычнага мінулага беларускага народа пісьменнікам створаны ў артыкулах «Думкі да дваццацігоддзя БССР», «Шаўчэнка і беларуская паэзія», «Совместная борьба русского и белорусского народов против немецкой агрессии», «Раскрепощенная земля» [6]. У гэтых і іншых публікацыях творца ўзнаўляў у памяці беларусаў важнейшыя этапы гістарычнага развіцця нашай краіны. Ён імкнуўся абазначыць спрадвечнасць, старажытнасць беларускага народа, яго дзяржаўнасці і культуры. У артыкуле «Шануйце і любіце сваю родную мову» пісьменнік адзначаў, што «беларускі народ, як і кожны народ, мае сваю багатую гісторыю...» [5, с. 25]. У артыкуле «Двадцать пять» раскрываецца сутнасць гісторыі беларускага народа – гэта шматвяковая барацьба супраць сацыяльнай несправядлівасці, прыгнятальнікаў, чужаземных захопнікаў і занявольнікаў [6, с. 325].

Значная колькасць коласаўскіх мастацкіх твораў прысвечана эпохальным гістарычным падзеям ХХ стагоддзя. У шэрагу яго паэтычных і праязічных твораў знайшлі адлюстраванне падзеі рускай рэвалюцыі 1905 – 1907 гадоў, першай сусветнай вайны. Да іх можна аднесці некаторыя апавяданні нашаніўскага перыяду: «Андрэй выбаршчык», «Соцкі падвёў», «На чыгунцы», артыкул «З румынскага фронту» [6; 7] і інш. Дзяржаўна-культурнае будаўніцтва ў Беларусі шырока паказана ў аповесці «На прасторах жыцця», апавяданнях «Сяргей Карага», «Хаім Рыбс», «Ванька Кудлаты», «Дачакаўся», якія былі напісаныя ў 1920-х гадах [8; 9].

Дзесяткі публіцыстычных артыкулаў, паэтычных і праязічных мастацкіх твораў Я. Колас напісаў на тэму барацьбы беларускага народа супраць акупацыі заходняй часткі беларускіх зямель Польшчай. У гэтай сувязі неабходна прыгадаць паэму «Рыбакова хата», аповесць «Дрыгва», апавяданне «Хатка над балотцам» [8 – 10] і інш.

Вялікая Айчынная вайна адлюстраваная пісьменнікам у апавяданнях «Партызан Купрэй», «Сустрэча з ворагам», «У разведцы», «Санітарка Таня», вершах «Вораг не дрэмле», «На абарону», «Над магілай партызана», «У цяжкую часіну», «На Запад» і інш., мностве публіцыстычных артыкулаў «На бітву, браты беларусы», «Злачынцы суда не мінуць», «Зраднікі», «Набліжаецца час расплаты», «Лагерь смерці», «Белорусский народ един» [5; 6; 9] і інш.

На наш погляд, у публіцыстычных артыкулах і некаторых мастацкіх творах (трылогіі «На ростанях», аповесцях «Дрыгва», «Адшчапенец», «На прасторах жыцця») Якуб Колас паказаў пэўныя «мнеманічныя кантынумы». Творца надзяляў канкрэтныя гістарычныя падзеі тым альбо іншым значэннем. Гістарычны апавяд ім арганізаваны вакол вобразаў прагрэсу, упадку і руху ад упадку да адраджэння. У коласаўскім калектыўным вобразе мінулага можна вылучыць «перыяды-узлёты» і «пустыя гістарычныя перыяды», своеасаблівыя «вяршыні» і «нізіны» культурнай памяці.

Так, у артыкулах «Двадцать пять» і «Совместная борьба русского и белорусского народов против немецкой агрессии» Колас у якасці «вяршынь» вылучаў перыяд існавання Полацкага, Віцебскага і іншых старажытных княстваў, эпоху Вялікага княства Літоўскага і савецкі перыяд. На гэтых гістарычных этапах, лічыў Колас, беларускі народ стварыў сваю дзяржаўнасць, забяспечыў поўную незалежнасць, буйны росквіт роднага слова і культуры. Ён адзначаў, што беларускі этнас на гэтых гістарычных этапах свайго развіцця «дал целую плеяду общественных и культурных деятелей, которыми мог бы гордиться каждый народ: Георгий-Франтишек Скарына, Василий Тяпинский, Богушевич, Янка Купала» [6, с. 325].

«Пустым» гістарычным этапам, па меркаванні Коласа, з'яўляецца ХІХ стагоддзе, калі Беларускія землі знаходзіліся ў складзе Расійскай імперыі. У артыкулах «Беларуская мова ў казённым школе», «За паўтара дзесятка гадоў», «Шаўчэнка і беларуская паэзія» [5; 6], у шэрагу яго мастацкіх твораў нашаніўскага часу паўставала Беларусь безымянай, беззямельнай, безгалосай, нацыянальна і сацыяльна прыгнечанай. Такімі ж, на думку пісьменніка, быў перыяд акупацыі Заходняй Беларусі буржуазнай Польш-

шчай і БССР нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Гэтым гістарычным падзеям Колас прысвячае дзесяткі публіцыстычных і мастацкіх твораў. У артыкуле «Далоў панскую інквізіцыю» пісьменнік з сумам зазначаў, што ў 20-я – 30-я гады мінулага стагоддзя ў Заходняй Беларусі былі «загашаны вогнішчы беларускай культуры, ідзе жорсткая каланізацыя зямель беларускага сялянства праз засяленне асаднікаў» [6, с. 86]. У змрочных фарбах паказвае творца нашу краіну пасля Вялікай Айчыннай вайны: «Аграблена і разбурана нямецкімі ордамі наша зямля. Руіны і пажарышчы нашых сёл і гарадоў яшчэ значны час будуць без слоў красамоўна гаварыць пра варварства сучасных фашысцкіх гунаў» [6, с. 339].

Такім чынам, Я. Колас узнёў у памяці беларусаў найбольш радыкальныя разрывы іх культурна-гістарычнага развіцця. Нямецкі гісторык Й. Рюзен вызначае такія разрывы як культурную траўму (катастрафічны крызіс), якая «разрушае структуру порождения смысла и препятствует ее восстановлению таким образом, чтобы она могла выполнять те же функции, что и разрушенная» [11, с. 41]. Падзеі, выяўленыя Коласам у абзначаныя перыяды можна кваліфікаваць як культурную траўму на падставе таго, што яны мелі негатыўнае значэнне, пагражалі самаму існаванню беларускага грамадства, а таксама былі разбуральнымі для яго фундаментальных культурных асноў.

Культуралагічны дыскурс коласаўскай спадчыны дазваляе гаварыць аб тым, што пісьменнік не абмяжоўваўся толькі паказам культурнай траўмы, але і спрабаваў вызначыць стратэгію дэтраўматызацыі і ўзнаўлення цэласнасці ідэнтычнасці беларускай сацыяльнай супольнасці. У культурна-гістарычных наратывах існуе некалькі мадэляў нармалізацыі сацыяльнай сітуацыі: «абгрунтоўваючая» і «контрапрэзентная» памяць, з дапамогай якіх магчыма растлумачыць існуючае становішча і ўзнавіць цэласнасць нацыянальнай самасвядомасці. Першая памяць песімістычная, яна ўспрымае мінулае як нармальную з'яву прымае неабходнасць існуючага парадку рэчаў. Яе прыхільнікі заклікаюць да пакоры, самакрытыкі, выпраўлення памылак і прагматызму. Контрапрэзентная (контрафактычная) памяць, насупраць, аптымістычная. Яна прасякнута адчуваннем недасканаласці і неправамернасці сапраўднага стану рэчаў, зыходзячы з гістарычных заслуг і прызначэння этнаса.

З аналізу мастацкіх і публіцыстычных коласаўскіх тэкстаў вынікае, што іх аўтар прытрымліваўся контрапрэзентнай стратэгіі. Прычыны культурнай траўмы Колас бачыў ва ўздзеянні на беларускі этнас знешніх, варожых сіл. Так, у артыкуле «Совместная борьба русского и белорусского народов против немецкой агрессии» наратар у якасці знешніх варожых сіл разглядаў крыжацкія ордэны, французскіх захопнікаў (1812), кайзераўскую армію (1914 – 1918), гітлераўскіх акупантаў (1941 – 1944).

У шэрагу артыкулаў Колас дэструктыўнымі сіламі называў таксама белапалаякаў. Напрыклад, у артыкуле «Яны пратэстуюць» ён пісаў: «вашы рукі ў братняй крыві, у крыві закатаванага, прыгнечанага панскай дэфензіваю, карнымі экспедыцыямі, пятою Пільсудскага працоўнага люду ў межах Заходняй Беларусі і Украіны» [6, с. 83].

Пакуты, якія пераносіў беларускі народ, Колас разглядаў як залог будучых перамог. У артыкуле «Двадцать пять» ён адзначаў, што беларускі народ сваім зоркім вокам і глыбокім розумам бачыў і адчуваў, што ўсе чужаземныя авантурысты бесслаўна зыходзілі са сцэны жыцця, а народ заставаўся вечным і нязломным. «Жизненный оптимизм, вера в свои силы, в торжество справедливости никогда не покидали белорусский народ, как бы тяжело ни приходилось ему» [6, с. 325]. Контрафактычная коласаўская стратэгія арыентавала беларусаў на барацьбу за ўзнаўленне цэласнай нацыянальнай самасвядомасці.

У вершах «Ворагам», «Беларусам», «Кінець Смутак», «Наша возьме», «Горкая доля», «Не бядуі», «Мужык» і іншых творах нашаніўскага перыяду паэт заклікаў узняцца на барацьбу за сацыяльную справядлівасць: « Я – мужык, а гонар маю, / Гнуся, але да пары. / Я маўчу, маўчу, трываю, / Але скоро загукаю: / “Стрэльбы, хлопчыкі, бяры!”» [12]. У артыкуле «Над чым мы працуем» пісьменнік аналізаваў паўстанне ў Крычаве ў XVIII стагоддзі, ён вызначыў сабе задачу «на фоне гэтай гістарычнай абстаноўкі правесці ідэю барацьбы прыгнечанага працоўнага народа за сваё сацыяльнае вызваленне» [6, с. 228 – 229]. Спробу прасачыць гісторыю сялянскіх паўстанняў на Беларусі пад кіраўніцтвам Няпаліча, Хвясько, Міхненкі, Крывашапкі і Гаркушы, Вашчылы, Каліноўскага і іншых робіць пісьменнік таксама ў артыкулах «Шаўчэнка і беларуская паэзія», «Двадцать пять». Ідэя барацьбы з польскімі акупантамі пранізваем у гэтым тэксце аповесці «Дрыгва», паэмы «Рыбакова хата» і шэрагу іншых твораў.

Дыскурс коласаўскіх твораў дазваляе нам гаварыць, што ў творчай спадчыне пісьменніка ўтрымліваецца цэлы накірунак, у якім праблема максімальна аб'ектыўнага асвятлення гісторыі, спраецыравання на плоскасць маралі і палітыкі. Пытанне, у прынцыпе, зводзілася творцам да неабходнасці замацавання ў сацыяльнай памяці праз афіцыйную мемарыяльную палітыку не толькі трагічных падзей уціску беларусаў з боку ўсходніх і заходніх суседзяў на пэўных гістарычных этапах, але і тлумачэння прычыны этнакультурнай непамятнасці значнай часткі беларускага грамадства. Па меркаванні Коласа, абзначаная рыса беларусаў вынікае са шматвякавай паланізатарскай і русіфікатарскай палітыкі польскіх і

расійкіх улад. Суседнія дзяржавы, лічыў Колас, не жадалі прызнаваць самабытны нацыянальны край самастойным аб'ектам гісторыі і суб'ектам еўрапейскай культуры.

У артыкуле «Пути белорусской литературы» Колас пісаў, што «дореволюционная Белоруссия, страна, не знавшая даже своего имени, где так свирепо и люто проводилась русификаторская политика» [6, с. 132]. Такую ж думку праводзіць пісьменнік у артыкулах «За паўтара дзесятка гадоў», «Думкі да дваццацігоддзя БССР», «Двадцать пять», «Трыццаць савецкіх год» [5; 6] і інш. Пісьменнік выкрываў хібы тагачаснага ладу, пратэставаў супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту беларусаў, шукаў адказы на выклікі часу. Ён рашуча адстойваў права беларускага этнаса на самавызначэнне, лічыў, што «беларускі народ, як і кожны народ, мае сваю багатую гісторыю» [5, с. 25], этнічную культуру, векавыя традыцыі, адметную мову.

Адраджэнскі рух, шчырым прыхільнікам якога быў Якуб Колас, вымагаў усебаковага адлюстравання культуры і гісторыі беларускага этнасу, яго сацыяльных, эстэтычных і этычных памкненняў. Фарміраванню ў беларусаў культурнай памяці і падтрыманню адмысловага нацыянальнага характару і адпаведнага псіхалагічнага тыпу, на думку Коласа, садзейнічае гісторыя. Без вывучэння мінулага і сучаснага, адзначаў творца, мы не можам прадбачыць будучага. Творца неаднойчы выказваў занепакоенасць, што ў БССР мала рабілася па вывучэнню мінулага і сучаснага. Напрыклад, у «Прамове на XXI з'ездзе Камуністычнай партыі Беларусі» ён падкрэсліваў, што «ў нашай гістарычнай навуцы ёсць шмат нявысветленых падзей, напрыклад шматлікія сялянскія паўстанні ў Беларусі, скажам, пачынаючы з XVIII стагоддзя». Тут жа пісьменнік востра паставіў пытанне аб хутчэйшым стварэнні фундаментальных навуковых прац па гісторыі Беларусі. Яго не задавальняла дзейнасць навукоўцаў па збіранню, захоўванню і вывучэнню матэрыялаў аб гістарычным мінулым беларускага народа: «Выйшаў у свет новы том матэрыялаў па гісторыі Беларусі, – пісаў Колас. – А дзе ж асноўная кніга па гісторыі? Чаму яна не выходзіць у свет?» [5, с. 232 – 233].

У артыкуле «Быть гражданином», у якім Колас абазначыў важнейшыя задачы беларускіх пісьменнікаў, ён пісаў: «Нельзя не признать, что доселе освещение культурной истории нашего народа, его литературы также страдает многими недостатками, заблуждениями» [5, с. 29]. Падкрэсліваючы станоўчую дзейнасць Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, Гродзенскага гісторыка-археалагічнага музея, дома-музея І з'езда РСДРП, музея А.В. Суворова ў Кобрыне, Літаратурнага музея Янкі Купалы, пісьменнік быў занепакоены маруднай дзейнасцю па стварэнню «цэнтральнага гісторыка-культурнага музея» [5, с. 68, 233]. Памяць разглядалася творцам не проста як адзін з многіх элементаў культуры, але як нейкая субстанцыя, з дапамогай якой замацоўваюцца ўсе элементы ў адно цэлае. На погляд Коласа, беларусы не згубяцца ў свеце, будуць вартымі рэчаіснасці XX стагоддзя і будучыні пры ўмове стварэння нацыянальных форм культурнага жыцця. Нацыянальнае выступала для творцы адным з крытэрыяў развіцця і цывілізацыйнага беларускага грамадства, магчымасці эфектыўнай прысутнасці ў сусветнай культуры.

У аснове коласаўскай парадыхмы культурнай памяці ляжыць прыныцп усебаковага развіцця беларускай мовы як ядра культуры, заваявання ёй месца ў сусветнай супольнасці. Глыбокае разуменне Коласам моўнай праблемы выразна выяўляецца падчас тэкставага аналізу артыкула «Беларуская мова ў казённых школах», дыдактычнай працы «Методыка роднай мовы». На думку Коласа, беларуская мова, як і мова кожнага народа, утрымлівае ў сабе сваю нацыянальную самабытную класіфікацыйную сістэму, якая вызначае светаадчуванне этнаса і фарміруе яго карціну свету. «Скрозь адчыненыя дзверы роднай мовы, – зазначаў творца, – льецца ў школу шырокая, магутная плынь, плынь асветы, людкуючы розум і пачуцці дзяцей» [5, с. 319].

Пісьменнік сцвярджаў, што мова народа з'яўляецца важнейшай формай нацыянальнай ідэнтыфікацыі, тым моцным падмуркам, на якім можа паўстаць нацыянальная ідэалогія. У артыкулах «Шануйце і любіце сваю родную мову», «Что было и что стало», «Думкі да дваццацігоддзя» і іншых пісьменнік вызначае месца і ролю роднай мовы ў інтэграцыі беларускага грамадства. Мова, па меркаванні Коласа, перш за ўсё сродак зносінаў сацыяльных суб'ектаў беларускай культуры [5, с. 321]. У яго творчай спадчыне мова выступае як універсальная форма асэнсавання рэальнасці, у якую арганізуюцца ўсе ўзніклыя або ўжо існуючыя ўяўленні, аперцэпцыі, паняцці, вобразы і іншыя сэнсавыя канструкцыі (носьбіты сэнсу). Мова, на думку Коласа, з'яўляючыся «праблемай сэнсу культуры», сінтэзуе сацыяльныя, культурна-гістарычныя, псіхалагічныя, эстэтычныя аспекты жыцця беларускага этнасу.

У працэсе літаратурнай, навуковай дзейнасці пісьменнік выявіў патэнцыял народнай мовы, незвычайную моўную чуйнасць, мастацкую інтуіцыю. Паводле Коласа, яна акумуліруе раствараную ў вяхах народную практыку і думку, нясе ў сабе разам з тым і мастацкае бачанне свету, бо ў ёй абавязкова прысутнічае эмацыянальна-вобразная ацэнка той ці іншай жыццёвай з'явы.

Заклучэнне. Памяць разглядалася Якубам Коласам не проста як адзін з многіх элементаў культуры, але як нейкая субстанцыя, з дапамогай якой замацоўваюцца ўсе элементы ў адно цэлае. На погляд пісьменніка, беларусы не згубяцца ў свеце, будуць вартымі рэчаіснасці XX стагоддзя і будучыні пры

ўмове стварэння нацыянальных форм культурнага жыцця. Нацыянальнае выступала для творцы адным з крытэрыяў развітасці і цывілізаванасці беларускага грамадства, магчымасці эфектыўнай прысутнасці ў сусветнай культуры.

ЛІТАРАТУРА

1. Барт, Р. Литература и значение / Р. Барт // Избранные работы. Семиотика. Поэтика. – М.: Прогресс, 1989. – С. 276 – 296.
2. Хальбвакс, М. Социальные рамки памяти / М. Хальбвакс; пер. с фр. и вступ. ст.: С. Зенкин. – М.: Новое изд-во, 2007. – 437 с.
3. Асман, Я. Культурная память. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / Я. Асман. – М.: «Языки славянской культуры», 2004. – 217 с.
4. Burke, P. History as social memory / P. Burke // Memory, History and the Mind; Butler T. (ed). – Oxford, New York: Basil Blackwell, 1989. – 421 p.
5. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – Мінск: Маст. літ., 1976. – Т. 12: Публіцыстычныя і крытычныя артыкулы 1947 – 1956 гг. – 528 с.
6. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – Мінск: Маст. літ., 1976. – Т. 11: Публіцыстычныя і крытычныя артыкулы 1917 – 1946 гг. – 424 с.
7. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – Мінск: Маст. літ., 1973. – Т. 3: Апавяданні вершам, вершы, вершаваныя казкі, паэмы для дзяцей і народныя казкі ў апрацоўцы Я. Коласа 1917 – 1956 гг. – 408 с.
8. Колас, Я. / Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – Мінск: Маст. літ., 1975. – Т. 8: Апавесці «На прасторах жыцця», «Адшчапенец», «Дрыгва». – 480 с.
9. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – Мінск: Маст. літ., 1973. – Том 5: Апавяданні 1918 – 1956 гг. – 640 с.
10. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – Мінск: Маст. літ., 1974. – Т. 7: Паэмы «Рыбакова хата» і «Суд у лесе», «Адплата». – 456 с.
11. Рюзен, Й. Кризис, травма и идентичность / Й. Рюзен // «Цепь времени»: проблемы исторического сознания; отв. ред. Л.П. Репина. – М.: Ин-т всеобщей истории РАН, 2005. – С. 18 – 41.
12. Колас, Я. Збор твораў: у 14 т. / Я. Колас. – Мінск: Маст. літ., 1972. – Т. 1: Вершы 1898 – 1917 гг. – 562 с.

Паступіў 29.02.2012

MNEMONIC AXIOLOGY OF CULTURE IN CREATIVITY OF KOLASA

O. VIARBITSKAYA

In article cultural memory as one of the major components of culture is considered. The thought that J. Kolas considered cultural memory as a social phenomenon without which is proved the state and cultural building as it acts as the basic mechanism of reproduction of intrinsic and essential lines and qualities inherent in the Belarus society is impossible. The author a method of interpretation texts proves that the writer considered ethnic culture of Byelorussians as the form of social memory, in the course of national-cultural revival.